

ОСОБЛИВОСТІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Розглядаються актуальні проблеми методології розробки стандартів професійної освіти у західноєвропейських країнах.

Розвиток економіки в Україні стримується повільними темпами структурної перебудови, низькими обсягами інвестицій в економіку, недостатньою підтримкою органами державної влади й управління вітчизняного виробника, недосконалістю податкової системи, незбалансованістю і нерівномірністю економічного становища і розвитку регіонів, невідповідністю до впровадження інноваційних підходів, інформаційних технологій у керуванні розвитком економіки.

В сучасних умовах актуальним завданням є удосконалення мережі навчальних закладів професійної освіти, створення навчальних закладів нового типу, інтеграція номенклатури професій, створення нових стандартів професійної освіти, розробка нових навчальних планів і програм, що неможливо без інтеграції з міжнародними освітніми системами статистики і стандартами. Необхідно розширювати і поглиблювати міжнародне співробітництво в галузі професійної освіти, створювати і творчо впроваджувати прогресивні ідеї зарубіжного і вітчизняного досвіду, інтеграції національної системи професійної освіти в міжнародний освітній простір [1 : 29].

До практики освітньої стандартизації різні країни звертаються, з огляду на величезні розходження соціокультурних умов, традицій, у які "занурені" їхні системи освіти. Стандарт – це документ, що встановлює певні норми реалізації освітнього процесу. Аналіз літературних джерел свідчить про багатозначність використання цього поняття внаслідок переносу з технічної сфери в соціальну. Освітні стандарти ні в якому разі не можна ототожнювати з тими, котрі прийняті в техніці і виробництві вже тому, що виробничо-технічні стандарти задають максимально досяжний рівень виконавчої діяльності, а освітні – мінімальний, нижче якого освіта як набута здатність до деякої діяльності не виявляється. Крім того, для виробничо-технічних стандартів уже давно існують загальноприйняті поняття, вимірники, процедури контролю й інші елементи апарату їхнього створення [7:41].

США, захищаючи інтереси споживачів освітніх послуг, знайшли вихід у створенні та впровадженні процедури атестації й акредитації навчальних закладів. Відповідно до цієї процедури, встановлювалася відповідність показників конкретного навчального закладу освітнім стандартам, що розроблялися і приймалися професійними співтовариствами і відповідно містили в собі опис стандартизованих характеристик; місію та цілі вузу; фінанси; фізичні споруди; матеріали; устаткування; бібліотеки і навчальні ресурси; навчальні програми та їхню ефективність; неперервну освіту і спеціальну навчальну діяльність; навчальний персонал; адміністрацію; контингент студентів; науково-методичну і науково-дослідну роботу, аспірантські програми [5 : 52].

У США для переосмислення національно-освітніх цілей створено Національний комітет по освітнім стандартам та удосконаленню освіти. В завдання Комітету входить перегляд і схвалення стандартів на основі конкретних критеріїв їх якості. Створено також Національний комітет при президенті, Міністерстві освіти і Конгресі США [12].

Завдання Комітету полягають у широкому вивченні та аналізі робіт, пов'язаних зі стандартизацією освіти в державі, у поданні доповідей з цих питань уряду. В законодавчих актах уряду США достатньо точно визначені функції місцевих органів управління освітою у справі створення і сертифікації регіональних стандартів, порядок фінансування цих робіт і узгодженість з федеральними органами.

Враховуючи нововведення в умовах стандартизації освіти, уряд США прийняв логічне рішення про зміцнення науково-дослідної бази майбутніх робіт. На основі такого підходу до проблеми з боку уряду, дослідники роблять висновок: рівень освіти населення США має добрий науково-фінансовий фундамент, що в цілому дозволить розв'язати проблему освіти у майбутньому. Для освітніх стандартів США характерні наступні особливості: вони регулюються такими нормативними документами, як "Акт про освіту з метою зміцнення економічної безпеки", "Америка в 2000р.: стратегія освіти" (1991), програмна концепція пріоритетних цілей освіти Національної асоціації губернаторів США "Цілі 2000: досягнення національних цілей освіти" (1991) [3 : 89]; стандарт розглядається як сукупність кінцевих і супутніх цілей (в галузі реформи освіти); стандарт передбачає досягнення фіксованих показників; випускні іспити проводяться наприкінці кожного рівня освіти; має місце інтерпретація навчального плану як загальної усередненої картини по країні; здійснюється фундаменталізація головних академічних предметів з установкою на неприпустимість їхнього прискореного вивчення [5: 53]; усуваються прояви безсистемності, дискретності, випадкового підбору предметів, еkleктичності; передбачається обов'язковість математики й одного з предметів природознавства для майбутніх гуманітаріїв, так само як іноземної мови й одного предмета суспільних наук для майбутнього математика або фізика; передбачається зміна підходу до диференціації, на 1–му і 2–му рівнях за ISCED – єдина навчальна академічна підготовка [8 : 9].

У 1991 р. створено Національний комітет з освітніх стандартів і тестування. Освіта тлумачиться як "прихований скарб", володіння яким здатне "розсунути межі росту цивілізації і культури". США оголосили "...загальнонаціональний хрестовий похід за нові стандарти в галузі освіти – стандарти не федерального уряду, а загальнонаціональні, що представляють усе, що повинні знати наші учні, щоб домогтися успіху в умовах освіченої економіки ХХІ століття" [12].

У Великій Британії освітні стандарти розробляються і функціонують на основі урядового документа "Національний навчальний план" – NC, створеного на неконкурсній, неконкурентній основі (1987) і введеного поетапно (1991-1995), і Закону про освіту (1988). Особливостями англійських освітніх стандартів є: NC включає 10 навчальних предметів, у тому числі 3 дисципліни, що утворюють ядро програми, і виступає як широкий і збалансований єдиний навчальний план; стандарт передбачає наявність просунутих цілей і рівнів для вступу в університет; розподіл часу між предметами здійснюється за розсудом навчального закладу; стандарт передбачає, що обсяг часу, що відводиться на державний навчальний план, повинний складати 70-75%; стандарт забезпечує безперервність і наступність освіти за допомогою поетапної побудови курсів і регулярного контролю рівнів навченості; стандарт визначає кількість розділів і їхній зміст для кожного етапу; стандарт передбачає можливість варіативності і диференціації навчання (різними предметами – різними підходами) шляхом виділення "основних" і допоміжних (додаткових) розділів; стандарт забезпечує вибір – як точного адресата стандарту – учня; стандарт уводить оцінювальні засоби і технології; стандарт передбачає обов'язкове оволодіння однією з 19-ти іноземних мов, диференційованих по двох групах: а) мови країн ЄС; б) мови інших держав; стандарт уводить пріоритетність у NC навчальних дисциплін гуманітарної спрямованості [10-11].

Об'єктами стандартизації професійної освіти Великої Британії виступають: навчальні плани (контроль над навчальними планами); робота освітньої установи в рамках державної програми; екзаменаційні вимоги; рівні кваліфікації; професійна освіта Великої Британії перебуває у віданні Міністерства освіти і науки, а також Міністерства зайнятості [6 : 78].

Професійна освіта Німеччини регулюється низкою законів. Об'єктами стандартизації виступають: структура професійної освіти; основи професійної освіти; класифікатор професій; тривалість підготовки; вимоги до знань і умінь. До особливостей національних стандартів професійної освіти Німеччини варто віднести: наявність стандартних комплексів учбово-програмної документації по окремих групах професій (інструкція про структуру професій, каталог старих і нових професій, опис професій, навчальні плани, механізм проведення іспитів); контрольні функції за ходом професійної освіти залишаються за торгово-промисловими палатами [4 : 95].

Знайомство із системою професійної освіти Німеччини, вивчення наукової літератури, нормативно-правової бази дозволяють зробити наступні висновки: професійна освіта максимально наближена до потреб німецької економіки, тісно пов'язана із традиціями країни; диференціація професійної освіти дозволяє гнучко врахувати динаміку потреб підприємств, фірм, установ, їхні професійні інтереси і схильності, експериментально перевірити інноваційні підходи в підготовці робочих кадрів; модернізація форм і методів професійного навчання ґрунтується на широкому використанні інформаційних технологій, індивідуальних і групових форм навчання; розширення профілю професійної підготовки здійснюється шляхом включення у кваліфікацію робітника особистісного потенціалу, що сприяє духовному й інтелектуальному розвитку учнів.

У західній практиці стандарт з'являється як спосіб подолання надмірних (загрозливих) ступенів децентралізації і варіативності, так само як і реакція на такі тенденції в освіті, економіці і на ринках праці, як глобалізація й інтернаціоналізація.

Глобальні проблеми XXI сторіччя, стрімкий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій, задачі підготовки виробничого персоналу для різних секторів промисловості, сільського господарства і сфери послуг вимагають теоретико-методологічного обґрунтування нової концепції розвитку професійної освіти і навчання. В „Національній доктрині розвитку освіти" враховано світові тенденції неперервної освіти та об'єктивні закономірності розвитку суспільства і освіти як цілісної системи. Зокрема, у розділі „Безперервність освіти, навчання протягом життя" зазначено: забезпечення наступності змісту та координації навчально-виховної діяльності на різних ступенях освіти, що функціонують як продовження попередніх і передбачають підготовку громадян для можливого переходу на наступні ступені, формування потреби та здатності особистості до самоосвіти; оптимізації системи перепідготовки працівників і підвищення їх кваліфікації, модернізації системи післядипломної освіти на основі відповідних державних стандартів; створення інтегрованих навчальних планів і програм; формування та розвитку навчальних науково-виробничих комплексів ступеневої підготовки фахівців; запровадження та розвитку дистанційної освіти, організації навчання відповідно до потреб особистості і ринку праці на базі професійно-технічних та вищих навчальних закладів і закладів післядипломної освіти, а також використання інших форм навчання; забезпечення зв'язку між загальною середньою професійно-технічною, вищою та післядипломною освітою.

Держава прогнозує обсяги та визначає напрями професійної підготовки у навчальних закладах різних типів і форм власності, створює умови для професійного навчання незайнятого населення з урахуванням змін на ринку праці [2 : 5].

Великим досягненням в оцінці зарубіжного досвіду стандартизації є вже саме визнання необхідності прийняття нової ідеології і нової методології в розробці основного нормативного документа в освіті. На даний момент зі всією очевидністю встала задача знайти адекватні змістовні складові концепції неперервної професійної освіти, особистісно-орієнтованого підходу. Як висновок із усього сказаного, можна припустити необхідність збереження в освітніх стандартах трьох згадуваних функцій: бути нормативом рівня освіти, тобто визначати вихідну (базову) освіту, тривалість термінів навчання, співвідношення теоретичної і практичної підготовки, складу, обсягу і змісту загальнонаукової, загальнопрофесійної і спеціальної підготовки; клас професійних, економічних і соціальних задач, до рішення яких готується у процесі навчання випускник; типи організації навчального процесу; бути нормативом змісту освіти, тобто містити перелік предметних галузей або навчальних дисциплін, регламентований на кожен обсяг годин, послідовність і інтенсивність їхнього вивчення; бути нормативом якос-

ті освіти: визначати однакові вимоги до кінцевого результату навчання, діагностованому перевірочними іспитами на кваліфікацію.

Реалізація хоча б деяких з названих пропозицій по реформуванню стандарту професійної освіти, змістовно розширює функціональну характеристику освіти, звільняючи її від традиційного прагматизму у вигляді сукупності педагогічних зусиль по пристосуванню учнів до різних видів професійної діяльності, до виконання обов'язкових навчальних курсом соціальних ролей. Головною якістю стандарту стає не функціональність, а підведення людини до стану готовності жити відповідно до духовних, моральних, економічних і політичних вимог суспільства, без чого неможливе існування самого суспільства.

1. Профессиональное образование и обучение в Украине /2002. Национальный наблюдательный Центр Украины. Европ. фонд образ.- К., 2001. – 40с.
2. Указ Президента України „Про Національну доктрину розвитку освіти” від 17.04.2002 р. № 343/2002 // Професійно-технічна освіта. – 2002. - №3. - С. 2-8.
3. Беспалко В.П. Проблема образовательных стандартов в США и России // Педагогика. – 1995. - №1. - С. 89-94.
4. Коваленко Ю.И. Профессиональное образование в ФРГ. – М.: Высш.шк., 1988. – 157 с.
5. Пилиповский В.Я. Поиски новой модели школьного образования в США // Прогностические модели систем образования в зарубежных странах. - М., 1994. - С.43-61.
6. Питт Д. Разработка учебных стандартов – использование проектов в технологическом образовании Англии 1989-2000 гг. // Мир образования – образование в мире. – 2002. – №2. – С.75-82.
7. Соколов В.М. Основы проектирования образовательных стандартов (методология, теория, практический опыт). – М., 1996. – 123с.
8. Criteria for accreditation on colleges. Southern Association of Colleges and Schools 1886 Southern Lane, Georgia 30033-4097.
9. Policies and Standards of the Commission on Occupational Education Institutions, 1992 Edition, Southern Association of Colleges and Schools 1886 Southern Lane, Decatur, Georgia 30033-4097.
10. National Standards for Headteachers. Teacher Training Agency. - London. - 1998.
11. The British National Curriculum: design and technology. – L., 1996. – 97р.
12. Approved by College Pelegate Assembly December, 1984-Atlanta? Georgia? Eight Edition. - 1992.

Матеріал надійшов до редакції 9.09.03 р.

Дупак Н.В. Особенности стандартизации в профессиональном образовании западно-европейских стран: сравнительный анализ.

Рассматриваются актуальные проблемы методологии разработки стандартов профессионального образования в западноевропейских государствах.

Dupak N.V. Features of standardization in vocational training of the West-European countries: the comparative analysis.

This article considers the actual problems of methodology of the development of standards of vocational training in western countries.